

ZALECENIA

RADA

ZALECENIE RADY

z dnia 29 listopada 2021 r.

w sprawie podejść uwzględniających kształcenie mieszane na rzecz wysokiej jakości i włączającego szkolnictwa podstawowego i średniego

(2021/C 504/03)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 165 i 166,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

A TAKŻE MAJĄC NA UWADZE, CO NASTĘPUJE:

1. Pandemia COVID-19 odcisnęła piętno na systemach kształcenia i szkolenia na całym świecie i w całej Unii i wywarła bezprecedensową presję na te systemy. Ograniczenia dotyczące kontaktów społecznych doprowadziły do poważnych zmian w nauczaniu i uczeniu się, a także w komunikacji i współpracy w ramach społeczności edukacyjnych ⁽¹⁾. Miały wpływ na osoby uczące się, ich rodziny, nauczycieli, trenerów i członków kadry kierowniczej instytucji, a także na działających na poziomie społeczności specjalistów wspierających edukację, na przykład pracowników socjalnych, psychologów, innych specjalistów w zakresie doradztwa, pracowników służby zdrowia i edukatorów kultury. Państwom członkowskim udało się szybko uruchomić rozwiązania i wsparcie w zakresie uczenia się na odległość, obejmujące w wielu przypadkach technologie cyfrowe. Zebrano przydatne wnioski dotyczące nowych możliwości kształcenia i szkolenia, w tym znacznego zwiększenia cyfrowych umiejętności i kompetencji nauczycieli oraz bliższego powiązania szkół z szerszą pojętą społecznością. W wielu państwach członkowskich dało się jednak zauważyć niedociągnięcia systemu, w tym powszechny brak gotowości i zasobów do przejścia na inny sposób nauczania i uczenia się, co spowodowało uwypuklenie i pogłębienie istniejących nierówności, luk i potrzeb ⁽²⁾. Systemy kształcenia i szkolenia muszą zająć się tymi problemami, a także zwiększyć swoją odporność, aby w przyszłości lepiej radzić sobie ze zmieniającymi się okolicznościami i dostosowywać się do nich.
2. W konkluzjach Rady w sprawie przeciwdziałania kryzysowi wywołanemu przez COVID-19 w kształceniu i szkoleniu apeluje się do państw członkowskich, by wznowiły uczenie się i nauczanie oparte na kontakcie bezpośrednim, a dodatkowo oferowały możliwości uczenia się na odległość oraz uczenia się cyfrowego i mieszane, zwracając przy tym dodatkową uwagę na zapewnienie równych szans. Ponadto w konkluzjach Rady w sprawie edukacji cyfrowej w europejskich społeczeństwach opartych na wiedzy ⁽³⁾ zachęca się Komisję, by w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi i w oparciu o dowody, nawiązywała do wspomnianych wyżej konkluzji, „dążąc do wypracowania na poziomie Unii porozumienia co do podejść umożliwiających skuteczne, włączające i ciekawe procesy zdalnego uczenia się”.
3. W Planie działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027 Komisja Europejska nakreśliła wizję dotyczącą wysokiej jakości, włączającej i dostępnej edukacji cyfrowej w Europie. Wzywa się w nim do ściślejszej współpracy na poziomie europejskim, aby wykorzystać doświadczenia wynikające z pandemii COVID-19 oraz dostosować systemy kształcenia i szkolenia do ery cyfrowej. Podkreśla się potencjał technologii w ułatwianiu uczenia się lepiej dostępnego, elastyczniejszego oraz bardziej spersonalizowanego i zorientowanego na osobę uczącą się. Celem planu jest także zaradzenie nierównościom w kształceniu i szkoleniu w warunkach, w których brakuje umiejętności i kompetencji cyfrowych, dostępu do odpowiednich narzędzi i niezawodnych połączeń internetowych. Podkreśla się w nim konieczność zwiększenia zdolności cyfrowych w systemach kształcenia i szkolenia.

⁽¹⁾ Konkluzje Rady w sprawie przeciwdziałania kryzysowi wywołanemu przez COVID-19 w kształceniu i szkoleniu, (Dz.U. C 2121 z 26.6.2020, s. 9).

⁽²⁾ Zob. dokument roboczy służb Komisji SWD(2021) 219 final, część 1, s. 6 (przypis 2).

⁽³⁾ Dz.U. C 415 z 1.12.2020, s. 22.

4. Wspieranie rozwoju kompetencji jest jednym z celów europejskiego obszaru edukacji, który ma pozwolić na „wykorzystanie w pełni potencjału edukacji i kultury jako sił napędowych zatrudnienia, sprawiedliwości społecznej i aktywności obywatelskiej, a także jako sposobu na doświadczenie europejskiej tożsamości w całej jej różnorodności”⁽⁴⁾. Rezolucja Rady w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030)⁽⁵⁾ jako główny cel europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia wskazuje wspieranie dalszego rozwijania systemów kształcenia i szkolenia w państwach członkowskich, które to systemy mają zapewnić wszystkim obywatelom spełnienie w wymiarze osobistym, społecznym i zawodowym, przy jednoczesnym promowaniu wartości demokratycznych, równości, spójności społecznej, aktywności obywatelskiej i dialogu międzykulturowego, a także zapewnić zrównoważony dobrobyt gospodarczy, transformację ekologiczną i transformację cyfrową oraz szanse na zatrudnienie.
5. Pierwsza zasada Europejskiego filaru praw socjalnych⁽⁶⁾ stanowi, że każda osoba ma prawo do dobrej jakości i włączającego kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie w celu utrzymania i nabywania umiejętności, które pozwolą jej w pełni uczestniczyć w życiu społeczeństwa i skutecznie radzić sobie ze zmianami na rynku pracy. Zasada 11 przewiduje, że dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji mają prawo do szczególnych środków służących zwiększeniu równości szans. Skuteczne wdrożenie tych zasad w dużej mierze zależy od determinacji i działań państw członkowskich. Działania na poziomie UE mogą stanowić uzupełnienie środków krajowych, dlatego też Komisja przedstawiła swój wkład w planie działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych⁽⁷⁾.
6. Europejski program na rzecz umiejętności⁽⁸⁾ określa działania mające pomóc osobom i przedsiębiorstwom w rozwijaniu większej liczby lepszych umiejętności oraz w ich zastosowaniu, i w ten sposób zwiększeniu zrównoważonej konkurencyjności oraz budowaniu odporności pozwalającej reagować na kryzysy, w oparciu o doświadczenia zdobyte podczas pandemii COVID-19. Proponuje też wspieranie edukacji w dziedzinie nauk przyrodniczych, technologii, inżynierii i matematyki (STEM) w ramach działań w zakresie badań naukowych i innowacji.
7. Zalecenie Rady w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci⁽⁹⁾ zachęca państwa członkowskie do zagwarantowania dzieciom w potrzebie (np. dzieciom zagrożonym ubóstwem lub wykluczeniem społecznym) skutecznego i bezpłatnego dostępu do edukacji i zajęć w szkole. W strategii UE na rzecz praw dziecka⁽¹⁰⁾ wzywa się do tworzenia wysokiej jakości włączającej edukacji.
8. W szybko zmieniającym się świecie charakteryzującym się licznymi wzajemnymi powiązaniem każda osoba potrzebuje szerokiego spektrum kompetencji oraz musi je stale rozwijać przez całe życie. Celem kompetencji kluczowych, zdefiniowanych w europejskich ramach odniesienia dla kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie⁽¹¹⁾, jest zapewnienie podstaw pozwalających osiągnąć bardziej demokratyczne społeczeństwa, w których panuje większa równość. Stanowią one odpowiedź na potrzebę trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, spójności społecznej i dalszego rozwijania kultury demokratycznej.
9. W zaleceniu Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie⁽¹²⁾ stwierdza się, że rozwojowi kompetencji sprzyjają: promowanie różnorodnych podejść do uczenia się i różnych środowisk uczenia się, w tym właściwego korzystania z technologii cyfrowych; wspieranie kadry edukacyjnej, a także innych interesariuszy, którzy wspomagają procesy uczenia się, w tym rodzin; wspieranie i dalszy rozwój oceny i walidacji kompetencji kluczowych nabytych w różnych kontekstach; oraz wzmacnianie współpracy w ramach struktur kształcenia, szkolenia i uczenia się i między strukturami kształcenia, szkolenia i uczenia się, na wszystkich poziomach i w różnych dziedzinach.
10. W zaleceniu Rady w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego na rzecz zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności⁽¹³⁾ proponuje się unowocześnioną wizję polityki UE w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego, obejmującą cyfryzację oraz wykorzystanie kształcenia mieszanego. W deklaracji z Osnabrück w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego jako czynnika odbudowy i sprawiedliwego przechodzenia na gospodarkę cyfrową i ekologiczną stwierdza się, że cyfrowe uczenie się może odegrać istotną rolę uzupełniającą⁽¹⁴⁾.

⁽⁴⁾ COM(2017) 673 final.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 66 z 26.2.2021, s. 1.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 428 z 13.12.2017, s. 10.

⁽⁷⁾ COM(2021) 102 final.

⁽⁸⁾ COM(2020) 274 final.

⁽⁹⁾ Dz.U. L 223 z 22.6.2021, s. 14.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 142 final.

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 189 z 4.6.2018, s. 7.

⁽¹²⁾ Dz.U. C 189 z 4.6.2018, s. 1.

⁽¹³⁾ Dz.U. C 417 z 2.12.2020, s. 1.

⁽¹⁴⁾ Zatwierdzona 30 listopada 2020 r.

11. W konkluzjach Rady w sprawie europejskich nauczycieli i trenerów przyszłości ⁽¹⁵⁾ stwierdza się, że nauczyciele, trenerzy i kadra kierownicza szkół są niezbędną siłą napędową kształcenia i szkolenia i że powinni być angażowani w tworzenie polityk w zakresie kształcenia i szkolenia i mieć autonomię w stosowaniu tych polityk w praktyce; konieczne jest jednak również udzielanie nauczycielom i trenerom wsparcia poprzez kompleksowe podejście do kształcenia, wprowadzenia do zawodu i stałego doskonalenia zawodowego.
12. Na skutek pandemii wzrosły istniejące od dawna obawy dotyczące fizycznego, psychicznego i emocjonalnego dobrostanu dzieci i młodzieży. Wszystkie dzieci i osoby młode powinny otrzymywać niezbędne wsparcie umożliwiające prowadzenie zdrowego i aktywnego stylu życia ⁽¹⁶⁾, sprzyjające pozytywnym nawykom na całe życie, a także powinny mieć możliwość uczestnictwa w różnych działaniach sportowych i innych działaniach związanych z aktywnością fizyczną, które wzmacniają sprawność ruchową oraz poprawiają dobrostan psychiczny i emocjonalny. Dzieci i osoby młode potrzebują też wsparcia w zakresie dobrostanu psychicznego i emocjonalnego podczas uczenia się, w tym w zakresie wykonywania zadań edukacyjnych w trudnych warunkach oraz rozumienia bezpiecznych i odpowiedzialnych zachowań w internecie ⁽¹⁷⁾. Wsparcie jest też potrzebne osobom uczącym się, które przez długie okresy są pozbawione wsparcia ze strony rodziny, kolegów lub kadry szkolnej. Ważne jest również określenie obszarów, które wymagają poprawy i zastosowania środków zaradczych, tak by zająć się wszelkimi stratami edukacyjnymi i wpływem na dobrostan.
13. Przy pełnym uznaniu wartości uczenia się opartego na kontakcie bezpośrednim, uczenie się na różne sposoby i w różnych środowiskach, w tym w szkole, w domu, na świeżym powietrzu, w miejscach kultury, w miejscu pracy i w środowiskach cyfrowych, może motywować dzieci i młodzież do szerokiego rozwijania kompetencji. To z kolei może im pomóc zrozumieć, jak istotne jest kształcenie i szkolenie formalne dla ich życia w społeczeństwie, i znaleźć w tym motywację, a także zwiększyć ich aktywne zaangażowanie w stawianie czoła wyzwaniom o wymiarze lokalnym i globalnym, na przykład w zakresie zrównoważoności, środowiska i zmiany klimatu.
14. Edukacja jest jednym z podstawowych praw człowieka i praw dziecka. Dostęp do edukacji musi być zagwarantowany, niezależnie od środowiska, w którym się ona odbywa – w szkole, w innych środowiskach fizycznych, na odległość lub w ramach połączenia tych rozwiązań – oraz bez względu na osobistą i społeczną sytuację osób uczących się. Poza kontekstem pandemii, przy pełnym uznaniu wartości uczenia się w szkole i uczenia się opartego na kontakcie bezpośrednim, podejścia uwzględniające kształcenie mieszane stanowią szansę na poprawę jakości, adekwatności i włączającego charakteru kształcenia i szkolenia, na przykład na zapewnienie lepszej oferty edukacyjnej na obszarach wiejskich i oddalonych, w tym w regionach najbardziej oddalonych i społecznościach wyspiarskich, oraz oferty skierowanej do innych osób uczących się, które (tymczasowo) nie mogą uczęszczać do szkoły w pełnym wymiarze godzin: osób należących do społeczności wędrownych lub społeczności pracowników objazdowych, młodych opiekunów; osób mających problemy zdrowotne lub przebywających w szpitalach lub ośrodkach opieki; osób trenujących wyczynowo; oraz osób uczestniczących w kształceniu zawodowym lub pracy zarobkowej. Wszystkie środowiska i narzędzia powinny być w równej mierze dostępne dla grup mniejszościowych, dzieci i osób młodych z niepełnosprawnościami i pochodzących ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej i nie powinny prowadzić do dyskryminacji ani segregacji.
15. W podejściach uwzględniających kształcenie mieszane dostrzega się wartość szkoły jako wspólnej przestrzeni osobistych i społecznych interakcji; ma to znaczenie dla uczenia się postrzeganego jako droga do zrozumienia i objaśnienia świata. W tym względzie istotna jest zarówno architektura szkoły, jak i projektowanie przestrzeni szkolnej.
16. Podejścia uwzględniające kształcenie mieszane mogą wspierać szerokie rozwijanie kompetencji, ponieważ mogą obejmować różnorodne zadania i narzędzia edukacyjne. Wykorzystanie technologii cyfrowych, w tym internetowej łączności między urządzeniami, może ułatwić interakcję osoby uczącej się z innymi osobami uczącymi się, programami do uczenia się i innymi źródłami informacji oraz może wspierać uczenie się oparte na kontakcie bezpośrednim i uczenie odbywające się w różnych środowiskach. Podejścia uwzględniające kształcenie mieszane mogą ułatwiać nabywanie kompetencji cyfrowych i kompetencji w zakresie danych. Uzupełniające wykorzystanie sprzętu naukowego, otwartych zasobów edukacyjnych, narzędzi rzemieślniczych, przedmiotów codziennego użytku, opublikowanych tekstów oraz narzędzi piśmienniczych i artystycznych może sprzyjać kreatywności i osobistej ekspresji, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i zbiorowym.

⁽¹⁵⁾ Dz.U. C 193 z 9.6.2020, s. 11.

⁽¹⁶⁾ Przykładowo na szczeblu UE Komisja Europejska uruchomiła inicjatywę „HealthyLifestyle4All” – 2-letnią kampanię mającą na celu powiązanie sportu i aktywnego stylu życia z politykami dotyczącymi zdrowia, żywności i innych dziedzin.

⁽¹⁷⁾ Zob. sprawozdanie Wspólnego Centrum Badawczego (JRC) – „The likely impact of COVID-19 on education: Reflections based on the existing literature and recent international datasets” (*Prawdopodobny wpływ COVID-19 na edukację: refleksje na podstawie istniejącej literatury i najnowszych międzynarodowych zbiorów danych*) (G. Di Pietro, F. Biagi, P. Dinis Mota Da Costa, Z. Karpinski i J. Mazza, 2020).

17. Podejścia uwzględniające kształcenie mieszane, aby mogły zapewnić warunki sprzyjające rozwojowi, wymagają spójnego, systemowego podejścia. Obejmuje to angażowanie praktyków posiadających wiedzę fachową w różnych dziedzinach i promowanie współpracy ze społecznością, sprzyjające przyjmowaniu współodpowiedzialności za rozwój dzieci i młodzieży. Skuteczność systematycznych środków wspierających podejścia uwzględniające kształcenie mieszane będzie również zależeć od ukształtowania i wspierania relacji między różnymi elementami ekosystemu: między lokalnymi, regionalnymi i krajowymi organami zajmującymi się kształceniem i szkoleniem, sektorami zapewniającymi zasoby edukacyjne (technologie, publikacje i inne wyposażenie na potrzeby programów nauczania), instytucjami badawczymi i instytucjami kształcenia i szkolenia, społecznościami, organizacjami i inicjatywami społeczeństwa obywatelskiego, a także rodzinami i samymi osobami uczącymi się, niezależnie od ich potrzeb czy poziomu zdolności.
18. Podejścia uwzględniające kształcenie mieszane są szeroko rozpowszechnioną praktyką w kształceniu i szkoleniu zawodowym ⁽¹⁸⁾; ograniczenia związane z pandemią podważyły jednak zdolność instytucji i organizacji do zapewniania uczenia się poprzez praktykę w miejscu pracy i utrzymywania kontaktów z trenerami i mentorami, a także miały wpływ na zapewnianie przygotowania zawodowego. Ograniczony dostęp do zdobywania doświadczeń praktycznych uwypuklił odnotowaną już wcześniej potrzebę, by w kształceniu i szkoleniu zawodowym wykorzystywać technologie cyfrowe, w tym urządzenia cyfrowe i platformy do uczenia się, e-portfolia oraz rzeczywistość rozszerzoną i rzeczywistość wirtualną na potrzeby symulacji. Jeszcze pilniejsza stała się też potrzeba zrozumienia i skoordynowania tego, w jaki sposób technologie cyfrowe stosowane są w uczeniu się w różnych kontekstach (np. w szkole lub podczas stażu), tak by lepiej przygotować osoby uczące się do życia i do wejścia na przyszły rynek pracy.
19. Dowodem na istotne znaczenie i przydatność uczenia się pozaformalnego są doświadczenia wynikające z pracy z młodzieżą, wolontariatu, a także z uczestnictwa w aktywnościach kulturalnych, w tym w sporcie powszechnym. Uczenie się pozaformalne odgrywa ważną rolę we wspieraniu rozwoju kluczowych umiejętności interpersonalnych, komunikacyjnych i poznawczych oraz umiejętności osobistych, w tym m.in. kreatywności, które ułatwiają młodym ludziom wejście w dorosłość, aktywne obywatelstwo i życie zawodowe ⁽¹⁹⁾. Określenie nowych sposobów nauczania wiąże się z potrzebą skuteczniejszej współpracy między uczeniem się formalnym a pozaformalnym ⁽²⁰⁾.
20. Niniejsze zalecenie jest w pełni zgodne z zasadami pomocniczości i proporcjonalności. Uznaje ono, że poziom autonomii instytucji kształcenia i szkolenia w poszczególnych państwach członkowskich jest bardzo zróżnicowany. W niektórych państwach członkowskich instytucje kształcenia i szkolenia, instytucje kształcenia nauczycieli, a także nauczyciele i trenerzy korzystają ze znacznej autonomii. Zalecenie będzie wdrażane zgodnie z krajowymi uwarunkowaniami.

Mając na względzie następującą definicję „kształcenia mieszanego”:

Do celów niniejszego zalecenia kształcenie mieszane w kształceniu i szkoleniu formalnym obejmuje różnorodne podejścia i należy je rozumieć jako przyjęcie przez szkołę (w szkolnictwie podstawowym i średnim, w tym w kształceniu i szkoleniu zawodowym), nauczyciela lub trenera bądź osobę uczącą się więcej niż jednego rodzaju podejścia do procesu uczenia się:

- łączenie środowiska szkolnego i innych środowisk fizycznych poza szkołą (w których nauczyciel/trener jest obecny lub – w ramach uczenia się na odległość – jest oddzielony w przestrzeni lub czasie od osoby uczącej się);
- łączenie różnych narzędzi uczenia się, cyfrowych (w tym internetowych) i niecyfrowych.

Wykorzystując profesjonalny osąd pedagogiczny, nauczyciele, trenerzy i szkoły będą dokonywać wyboru i ułatwiać stosowanie tych podejść, w ramach realizowania interesujących i skutecznych zadań edukacyjnych, które wspierają szerokie rozwijanie kompetencji, stosownie do wieku, zdolności i sytuacji osób uczących się oraz stosownie do zamierzonych efektów uczenia się.

⁽¹⁸⁾ Kształcenie i szkolenie zawodowe jest zwykle realizowane na poziomie średnim II stopnia i na poziomie policealnym, zanim uczniowie rozpoczną życie zawodowe. Jest prowadzone albo w szkole (głównie w salach lekcyjnych), albo w ramach uczenia się opartego na pracy, np. w ośrodkach szkoleniowych i przedsiębiorstwach, w zależności od krajowych systemów kształcenia i szkolenia oraz struktur gospodarczych.

⁽¹⁹⁾ Konkluzje Rady w sprawie roli pracy z młodzieżą we wspieraniu rozwijania podstawowych umiejętności życiowych młodych ludzi, które ułatwiają im pomyślne wchodzenie w dorosłość, aktywne obywatelstwo i życie zawodowe, (Dz.U. C 189 z 15.6.2017, s. 30).

⁽²⁰⁾ Konkluzje Rady w sprawie maksymalizowania roli sportu powszechnego w rozwijaniu umiejętności przekrojowych, zwłaszcza wśród młodzieży, (Dz.U. C 172 z 27.5.2015, s. 8).

Inne środowiska fizyczne mogą obejmować na przykład, z jednej strony: dom, szpitala (w przypadku dzieci chorych lub konfliktowanych) oraz, z drugiej strony, instytucje kulturalne i instytucje pamięci; gospodarstwa rolne, przedsiębiorstwa i inne miejsca pracy; obszary przyrodnicze i lokalizacje na świeżym powietrzu; przestrzenie do uprawiania sportu i przestrzenie dla młodzieży.

Uczenie się na odległość definiuje się jako uczenie się odbywające się w taki sposób, że nauczyciel/trener są oddzieleni – w przestrzeni lub czasie – od osoby uczącej się, z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych.

E-uczenie się definiuje się jako uczenie się odbywające się poprzez wykorzystanie technologii cyfrowej na potrzeby połączenia różnych urządzeń i ułatwienia interakcji między osobą uczącą się a nauczycielami, trenerami lub innymi członkami kadry edukacyjnej lub innymi osobami uczącymi się, służące uzyskaniu dostępu do treści dydaktycznych lub innych informacji z zamiarem realizacji celów programów nauczania.

Cyfrowe narzędzia uczenia się mogą obejmować np.: interaktywne tablice i projektory ułatwiające współpracę w salach lekcyjnych; urządzenia przenośne, tablety i laptopy z aplikacjami do projektowania, zgłębiania wiedzy i udostępniania prac; telewizję i radio umożliwiające odbiór programów; a także narzędzia oparte na rzeczywistości wirtualnej i rzeczywistości rozszerzonej oraz aplikacje wspomagające interaktywność. Cyfrowe narzędzia uczenia się nie zawsze muszą być podłączone do internetu,

NINIEJSZYM ZALECA PAŃSTWOM CZŁONKOWSKIM, BY:

1. W oparciu o wnioski płynące z kryzysu wywołanego COVID-19 wspierały odbudowę i gotowość systemów kształcenia i szkolenia poprzez zajęcie się wpływem pandemii na osoby uczące się, nauczycieli, trenerów i innych członków kadry edukacyjnej, rozwijały długoterminowe podejścia strategiczne do kształcenia mieszanego i korzystały z udanych innowacji, wprowadzonych lub przetestowanych podczas pandemii, w celu prezentowania i rozpowszechniania dobrych praktyk, zgodnie z zasadami określonymi w niniejszym zaleceniu ⁽²¹⁾. Innowacje te nie zastępują uczenia się w szkole i uczenia się opartego na kontakcie bezpośrednim, lecz je uzupełniają.
2. Wspierały osoby uczące się poprzez rozważenie następujących środków:

W ramach bezpośredniej reakcji na kryzys:

- a) Zapewnienie osobom uczącym się dodatkowych możliwości w zakresie uczenia się oraz w zakresie ukierunkowanego wsparcia w celu zaradzenia stratom edukacyjnym spowodowanym częściowym zamknięciem szkół i ograniczeniami w nauczaniu opartym na kontakcie bezpośrednim, w szczególności osobom mającym trudności w uczeniu się, specjalne potrzeby edukacyjne, pochodzącym z grup defaworyzowanych lub w inny sposób dotkniętym zakłóceniami w kształceniu i szkoleniu. Może to obejmować na przykład: zwiększenie zindywidualizowanego wsparcia i osobistej opieki dydaktycznej, systemy mentoringu (w tym mentoring rówieśniczy), włączające wspólnoty edukacyjne, przydzielanie do klasy dodatkowych nauczycieli (np. współnauczanie), intensywniejsze działania doradcze, dodatkowy czas na naukę w roku szkolnym lub w okresie wakacji, dostęp do dodatkowych środowisk uczenia się, np. bibliotek publicznych i przestrzeni społecznościowych, oraz do zajęć pozaszkolnych ze wsparciem pedagogicznym.
- b) Priorytetowe traktowanie fizycznego i psychicznego dobrostanu osób uczących się i ich rodzin. Może to obejmować: wzmocnienie wsparcia psychologicznego i rozwijanie poradnictwa w zakresie zdrowia psychicznego; uwzględnienie w celach szkół kwestii dobrostanu osób uczących się oraz strategii przeciwdziałających nękanii; monitorowanie i zapewnianie jakości (w ramach regularnych działań w zakresie zapewniania jakości lub inspekcji w szkołach lub w ramach specjalnych ocen sytuacji w szkołach w kontekście pandemii); przydzielanie specjalnego personelu lub ułatwianie dostępu do wykwalifikowanych specjalistów oraz usług w zakresie zdrowia psychicznego i pomocy psychologicznej.
- c) Pobudzanie rozwoju umiejętności i kompetencji cyfrowych wszystkich osób uczących się i ich rodzin, mając przy tym na względzie podział cyfrowy oraz przepaść cyfrową między kobietami a mężczyznami, przy jednoczesnym zwalczaniu wszelkich stereotypów i uprzedzeń, w tym stereotypów i uprzedzeń dotyczących płci, oraz zwiększanie cyfrowych zdolności systemów kształcenia i szkolenia poprzez zachęcanie do inwestycji na poziomie szkoły i na poziomie społeczności w dostępne urządzenia i konektywność i poprzez tworzenie możliwości podnoszenia umiejętności i kompetencji cyfrowych, w tym z wykorzystaniem technologii komunikacyjnej, na potrzeby zarówno uczenia się samodzielnego, jak i opartego na współpracy oraz na potrzeby samooceny, w celu poprawy dalszego uczenia się. Wdrażanie inwestycji i reform przewidzianych w planach krajowych i planach w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności w celu zapewnienia, by wszystkie osoby uczące się miały dostęp do niezbędnego sprzętu i możliwości uczenia się.

⁽²¹⁾ Ramy kształcenia mieszanego przedstawione w dokumencie roboczym służb Komisji SWD (2021) 219 final mogą stanowić podstawę konkretnych działań dostosowanych do sytuacji poszczególnych krajów.

W celu wsparcia odbudowy i długoterminowej gotowości kształcenia i szkolenia:

- d) Zbadanie sposobów rozwijania podejść uwzględniających kształcenie mieszane w szkolnictwie podstawowym i średnim, w tym w kształceniu i szkoleniu zawodowym, z korzyścią dla wszystkich osób uczących się oraz w celu zapewnienia trwałego pozytywnego wpływu na nauczanie i uczenie się dostosowane do wieku, zdolności, konkretnych potrzeb i edukacyjnych celów osób uczących się, przy pełnym uznaniu wartości uczenia się w szkole i uczenia się opartego na kontakcie bezpośrednim. Może to obejmować: wzmocnienie rozwoju i ugruntowanie wykorzystania różnorodnych narzędzi uczenia się w celu zapewnienia możliwości poszukiwania wiedzy i możliwości ekspresji, w tym możliwości rozwijania umiejętności w dziedzinie nauk przyrodniczych, umiejętności cyfrowych i umiejętności korzystania z mediów; wspieranie uczenia się, które obejmuje połączenie różnych środowisk, w celu wzbogacenia procesu uczenia się; zapewnienie odpowiedniej równowagi między uczeniem się prowadzonym przez nauczycieli i uczniów, z jednej strony, a uczeniem się opartym na współpracy i uczeniem się samodzielnym, z drugiej strony; badanie metod nauki, aby uatrakcyjnić nowe możliwości i oferować osobom uczącym się i nauczycielom lepsze rozwiązania edukacyjne.
  - e) Wykorzystanie podejść uwzględniających kształcenie mieszane jako sposobu wspierania dobrostanu i autonomii osób uczących się i nauczania spersonalizowanego (uwzględniającego wiek, zdolności i konkretne potrzeby edukacyjne) oraz jako sposobu rozwijania przez osoby uczące się kompetencji osobistych, społecznych i w zakresie umiejętności uczenia się (jednej z ośmiu kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie ⁽²²⁾, dopracowanej w kontekście stworzonej przez Komisję inicjatywy – europejskie ramy LifeComp ⁽²³⁾).
3. Wspierały nauczycieli i trenerów poprzez rozważenie następujących środków:

W ramach bezpośredniej reakcji na kryzys:

- a) Wspieranie dokonywania przez nauczycieli samooceny dotyczącej wykorzystania technologii cyfrowych, a także wspieranie kursów doskonalenia zawodowego i innych form specjalistycznego uczenia się przeznaczonych dla nauczycieli i trenerów, pomagających im wykorzystywać programy i narzędzia cyfrowe w nauczaniu i traktować je jako stały element nauczania ⁽²⁴⁾. Opracowanie i rozpowszechnianie internetowych i stacjonarnych modułów i zasobów dydaktycznych, które pomogą nauczycielom i trenerom dostosowywać swoje metody i praktyki w zakresie nauczania do podejść uwzględniających kształcenie mieszane ⁽²⁵⁾, w oparciu o własne doświadczenia i otrzymywane informacje zwrotne, oraz które dają możliwość współpracy z nauczycielami w zakresie wykorzystania nowych narzędzi i materiałów, w tym w zakresie tego, jak bezpiecznie i etycznie funkcjonować w środowisku cyfrowym oraz jak wspierać w tym samym swoich uczniów.
- b) Położenie większego nacisku na dobrostan i jakość życia zawodowego nauczycieli i trenerów, kadry kierowniczej szkół i innych członków kadry edukacyjnej z myślą o łagodzeniu stresu i zapobieganiu wypaleniu. Może to obejmować: ułatwianie dostępu do wykwalifikowanych specjalistów oraz usług w zakresie zdrowia psychicznego i pomocy psychologicznej; promowanie rozwijania lub organizowania wzajemnego wsparcia koleżeńskigo w celu łagodzenia stresu; oraz zapewnianie większych możliwości w zakresie szkolenia dotyczącego odporności / dobrostanu psychicznego w programach kształcenia nauczycieli i programach ich doskonalenia zawodowego.

W celu wsparcia odbudowy i w celu wsparcia długoterminowej gotowości nauczycieli i trenerów:

- c) Ugruntowanie stosowania podejść uwzględniających kształcenie mieszane w programach kształcenia nauczycieli ⁽²⁶⁾ i programach ich doskonalenia zawodowego ⁽²⁷⁾, aby pomóc kadrze edukacyjnej odpowiednio dostosować strukturę uczenia się do ich kontekstu zawodowego oraz ułatwić im kompetentne wspieranie procesu uczenia się z wykorzystaniem różnorodnego otoczenia, wewnątrz pomieszczeń i na świeżym powietrzu, oraz różnych narzędzi i zadań.

⁽²²⁾ Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, (Dz.U. C 189 z 4.6.2018 r., s. 1).

⁽²³⁾ Ramy LifeComp obejmują trzy powiązane ze sobą obszary kompetencji: „kompetencje osobiste”, „kompetencje społeczne” i „umiejętność uczenia się”. Każdy obszar obejmuje po trzy kompetencje: samoregulacja, elastyczność, dobrostan (kompetencje osobiste), empatia, komunikacja, współpraca (kompetencje społeczne), nastawienie prorozwojowe, myślenie krytyczne i zarządzanie procesem uczenia się (umiejętność uczenia się). Kompetencje LifeComp mają zastosowanie do wszystkich sfer życia i można je nabywać przez całe życie w ramach edukacji formalnej, nieformalnej i pozaformalnej. <https://ec.europa.eu/jrc/en/lifecomp>

⁽²⁴⁾ W dniu 5 października 2021 r. Komisja Europejska uruchomiła nowe narzędzie – SELFIE dla nauczycieli, które ma pomagać kadrze pedagogicznej w planowaniu rozwoju swoich kompetencji cyfrowych.

⁽²⁵⁾ Platforma School Education Gateway zawiera już zasoby w zakresie kształcenia mieszanego przeznaczone dla nauczycieli i trenerów.

⁽²⁶⁾ Okres formalnych studiów w celu zdobycia uznanych kwalifikacji i podjęcia pracy nauczyciela. Studia takie są zwykle oferowane przez wydziały pedagogiczne uniwersytetów lub niezależne instytucje kształcenia nauczycieli (por. glosariusz w dokumencie roboczym służb Komisji SWD (2021) 219 final).

⁽²⁷⁾ Uczenie się, które specjaliści podejmują na dowolnym etapie kariery zawodowej w celu doskonalenia swoich praktyk zawodowych (por. glosariusz w dokumencie roboczym służb Komisji SWD (2021) 219 final).

- d) Zapewnienie dostępu do centrów wiedzy eksperckiej oraz do odpowiednich zasobów wspomagających i doskonalących podejścia uwzględniające kształcenie mieszane. Wspieranie kadry kształcenia i szkolenia w wypracowaniu podejść uwzględniających kształcenie mieszane w ich konkretnych kontekstach poprzez wymianę doświadczeń między członkami kadry i wzajemne uczenie się, budowanie silnych zespołów szkolnych w drodze uczenia się opartego na współpracy, poprzez sieci, projekty oparte na współpracy oraz wspólnoty praktyków.
  - e) Opracowanie wskazówek dotyczących nowych podejść w zakresie oceny i egzaminów końcowych, w tym prowadzonych przez internet, wraz z właściwymi narzędziami oceniania formatywnego i ogólnego, odpowiednimi dla poszczególnych poziomów i kontekstów kształcenia i szkolenia.
  - f) Zachęcanie kadry edukacyjnej do uczestniczenia w projektach eksploracyjnych i badaniach, w tym w testowaniu wykorzystania zadań edukacyjnych w różnych środowiskach uczenia się oraz wykorzystania technologii cyfrowych do wspierania procesu nauczania i uczenia się.
4. Wspieranie szkół poprzez rozważenie następujących środków:

W ramach bezpośredniej reakcji na kryzys:

- a) Zapewnienie narzędzi i zasobów na potrzeby podejść uwzględniających kształcenie mieszane, a także wskazówek dla szkół co do skutecznego stosowania tych podejść ⁽²⁸⁾.
- b) W miarę możliwości, włączanie lub zatrudnianie dodatkowych pracowników, aby zapewnić większe możliwości czasowe, jeśli chodzi o wsparcie indywidualne w szkołach i w ramach zajęć pozaszkolnych.
- c) Wspieranie skutecznych partnerstw na rzecz infrastruktury i zasobów z udziałem różnych organizatorów kształcenia i szkolenia, w tym na poziomie organów lokalnych i regionalnych, przedsiębiorstw, stowarzyszeń zawodowych, instytucji związanych z kulturą, dziedzictwem kulturowym, sportem, przyrodą, szkolnictwem wyższym i badaniami, społeczeństwa obywatelskiego, sektora zapewniającego zasoby edukacyjne (technologie, publikacje i inne wyposażenie na potrzeby programów nauczania) oraz ośrodków badań edukacyjnych.
- d) Wspieranie szkół w monitorowaniu i samoocenie ich strategii i praktyk w zakresie włączenia odnośnie do podejść uwzględniających kształcenie mieszane oraz w podejmowaniu środków niezbędnych do zaradzenia niedociągnięciom, w tym z wykorzystaniem narzędzi UE ⁽²⁹⁾.
- e) Działania na rzecz lepszego rozumienia przez rodziców, opiekunów prawnych i rodziny edukacyjnych środowisk, narzędzi i zadań, obejmujące systematyczną komunikację i systematyczne wskazówki, przy unikaniu tworzenia względem nich dodatkowych obciążeń.

W celu wsparcia długoterminowej odbudowy i w celu poprawy zdolności w zakresie zmian organizacyjnych:

- f) Inwestowanie w szybką łączność internetową na potrzeby środowisk szkolnych i środowisk uczenia się na odległość, od której to łączności zależy e-uczenie się, wraz z planami utrzymania i modernizacji infrastruktury technicznej.
- g) Tam gdzie to możliwe i zgodnie z krajowymi i regionalnymi przepisami i uwarunkowaniami, umożliwienie dostatecznego poziomu autonomii w podejmowaniu decyzji na poziomie szkoły (przez zarząd, dyrekcję i kadrę kierowniczą szkoły) w celu ułatwienia innowacji, zdolności reagowania i dostosowywania się do lokalnych i regionalnych potrzeb.
- h) Wspieranie członków kadry kierowniczej szkół, odgrywających kluczową rolę w zarządzaniu zmianami organizacyjnymi i bieżącymi ulepszeniami, poprzez zapewnienie możliwości ukierunkowanego rozwoju zawodowego i wskazówek dotyczących pełnionych funkcji. Wspieranie szkół i powiązanych organizatorów kształcenia i szkolenia w tym, by w kontekście planowania strategicznego i procesów ulepszeń dotyczących szkoły rozważyli kwestie podejść w ramach kształcenia mieszanego, wykorzystując przy tym ewentualnie narzędzia samooceny.
- i) Wspieranie dialogu i tworzenia sieci kontaktów w szerokim gronie interesariuszy, w tym rodzin, zaangażowanych w uczenie się w szkole i w innych środowiskach fizycznych oraz w uczenie się na odległość, tak by pozyskiwać z różnych źródeł opinie i pomysły na potrzeby przyszłego rozwoju. Powinno to również obejmować dialog, wskazówki i strategie służące ochronie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży oraz zapewnieniu poufności i ochrony ich danych oraz bezpieczeństwa i prywatności ich samych w świecie cyfrowym.

⁽²⁸⁾ Narzędzie SELFIE może pomóc szkołom w dokonaniu analizy i zebraniu rzetelnych informacji dotyczących aktualnej sytuacji i bieżących potrzeb. Ma charakter modułowy i każda szkoła może je dopasować, uwzględniając swoje konkretne uwarunkowania.

⁽²⁹⁾ Europejski Zestaw Szkolny „Promowanie edukacji włączającej oraz przeciwdziałanie wczesnemu kończeniu nauki” oferuje mnóstwo zasobów i praktycznych przykładów, a także narzędzie samooceny dla szkół.

- j) Wykorzystanie, w miarę możliwości, części stosowanych w szkole mechanizmów kontroli wewnętrznej lub zewnętrznej i zapewniania jakości w odniesieniu do łączenia środowisk i narzędzi edukacyjnych, z uwzględnieniem ocen dotyczących innych organizatorów lub dokonywanych przez innych organizatorów.
5. W pełni wykorzystywały unijne środki finansowe i wiedzę ekspercką na potrzeby reform i inwestycji w zakresie infrastruktury, narzędzi i metod pedagogicznych, tak by zwiększyć odporność i gotowość szkół z myślą o szkole przygotowanej na przyszłość, zwłaszcza wsparcie z programu Erasmus+, Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), programu „Cyfrowa Europa”, programu „Horyzont Europa” oraz Instrumentu Wsparcia Technicznego.
6. Inwestowały w badania nad wyzwaniami w zakresie polityki i nad wpływem wspomnianych inicjatyw na ekosystem edukacyjny oraz monitorowały i oceniały działania w tym zakresie, z myślą o wykorzystaniu wyciągniętych wniosków i zastosowaniu ich w przyszłej reformie polityki, w tym poprzez wykorzystanie doświadczeń osób uczących się oraz, jeśli są dostępne, zebranych danych, w celu opracowania najlepszych praktyk i dopasowanych rozwiązań z zakresu sztucznej inteligencji na potrzeby ulepszonych programów nauczania.
7. Podjęły działania służące wdrożeniu niniejszego zalecenia oraz działania następcze – zgodnie z krajowymi i regionalnymi systemami kształcenia i szkolenia. W stosownych przypadkach, wzięły pod uwagę wszelkie środki wspierające podejścia uwzględniające kształcenie mieszane w swoich krajowych planach działania na rzecz wdrożenia europejskiej gwarancji dla dzieci.

NINIEJSZYM ZWRACA SIĘ DO KOMISJI, BY Z NALEŻYTYM UWZGLĘDNIENIEM ZASADY POMOCNICZOŚCI I UWARUNKOWAŃ KRAJOWYCH:

1. Wspierała wdrożenie niniejszego zalecenia, ułatwiając wzajemne uczenie się i wymianę doświadczeń między państwami członkowskimi i wszystkimi odpowiednimi interesariuszami, z uwzględnieniem ustanawianych i dalej rozwijanych środków, za pośrednictwem:
- i) strategicznych ramy europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia na rzecz europejskiego obszaru edukacji i w szerszej perspektywie (2021–2030) ⁽³⁰⁾,
  - ii) nowej europejskiej platformy edukacji cyfrowej oraz nowego zorganizowanego dialogu z państwami członkowskimi, które to inicjatywy zostaną ustanowione w ramach Planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027 w celu wspierania międzysektorowej współpracy w zakresie edukacji cyfrowej;
  - iii) unijnych internetowych platform i społeczności w obszarze kształcenia i szkolenia, w tym europejskiej platformy internetowej dla szkół School Education Gateway, eTwinningu oraz Europejskiego Zestawu Szkolnego „Promowanie edukacji włączającej oraz przeciwdziałanie wczesnemu kończeniu nauki”.
2. Wspierała, we współpracy z państwami członkowskimi, rozwijanie zasobów do dobrowolnego stosowania, takich jak:
- i) oparte na rzetelnych informacjach wskazówki dotyczące struktury uczenia się i szkolnych praktyk organizacyjnych w kontekście podejść uwzględniających kształcenie mieszane, w tym dotyczące możliwych narzędzi cyfrowych, podejść w zakresie oceny i walidacji uczenia się oraz ochrony danych, prywatności i bezpieczeństwa w internecie;
  - ii) tworzenie i udostępnianie wysokiej jakości cyfrowych treści edukacyjnych, a także zbadanie potencjału europejskich ram treści na potrzeby edukacji cyfrowej, które to ramy są obecnie opracowywane przez Komisję.
3. Wspierała możliwości w zakresie doskonalenia zawodowego i uczenia się przeznaczone dla nauczycieli, trenerów i innych członków kadry edukacyjnej poprzez:
- i) promowanie masowych, otwartych kursów internetowych (MOOC) dla nauczycieli, trenerów, kadry kierowniczej szkół i osób szkolących nauczycieli organizowanych za pośrednictwem platformy School Education Gateway na temat podejść uwzględniających kształcenie mieszane oraz szerokiego wykorzystania tych kursów przez kadry edukacyjną szkół;
  - ii) dzielenie się dobrymi praktykami wypracowanymi w ramach wymian, projektów i sieci przeznaczonych dla kadry edukacyjnej w kontekście programu Erasmus+, w tym poprzez internetową społeczność eTwinning, przeszłe akademie nauczycielskie Erasmus+ oraz centra doskonałości zawodowej;
  - iii) promowanie nowego internetowego narzędzia – SELFIE dla nauczycieli mającego pomóc im w analizie swoich umiejętności cyfrowych i planowaniu ich dalszego doskonalenia. Jest ono oparte na narzędziu SELFIE służącym do ogólnoszkolnego planowania w zakresie kompetencji cyfrowych, które to narzędzie może pomóc wspierać skuteczne podejścia uwzględniające kształcenie mieszane, w tym w kształceniu i szkoleniu zawodowym.
4. Współpracowała ze wszystkimi interesariuszami, w tym dostawcami oprogramowania i sprzętu, w zakresie sposobów doskonalenia infrastruktury i narzędzi cyfrowych oraz ich wykorzystania w kształceniu i szkoleniu, a ponadto kładła nacisk na znaczenie poufności i ochrony danych w tym kontekście.

⁽³⁰⁾ Dz.U. C 66 z 26.2.2021, s. 1.

5. Wspierała inicjatywy na rzecz dalszego rozwijania i promowania dostępnym wszystkim możliwości w zakresie włączającego i sprawiedliwego kształcenia i szkolenia oraz uczenia się przez całe życie, charakteryzujących się dobrą jakością, zwłaszcza inicjatywy dotyczące włączenia osób uczących się znajdujących się w różnych sytuacjach, które to sytuacje wpływają na dostęp tych osób do określonych środowisk i narzędzi uczenia się, oraz dotyczące włączenia osób wymagających ukierunkowanego wsparcia w procesie uczenia się.
6. Nadal udzielała wsparcia państwom członkowskim w podejmowaniu reform służących poprawie jakości i włączającego charakteru systemów kształcenia i szkolenia oraz wspieraniu gotowości cyfrowej tych systemów zgodnie z celami Planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027.
7. Odniosła się do kwestii rozwijania podejść uwzględniających kształcenie mieszane w szkolnictwie podstawowym i średnim, w tym w kształceniu i szkoleniu zawodowym, w regularnych sprawozdaniach z postępów dotyczących tworzenia europejskiego obszaru edukacji oraz wdrażania Planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027.

Sporządzono w Brukseli dnia 29 listopada 2021 r.

W imieniu Rady
S. KUSTEC
Przewodniczący
